

Devlet ve Özel Kesim Ekonomik Büyümenin Neresinde?

Ahmet YETİM

Türkiye ekonomisi 2001 yılından bu yana dünya ortalamasının oldukça üzerinde büyüyor.

Bu dönemdeki toplam büyüme reel olarak yüzde 35.1 oldu.

Bu aynı zamanda yılda ortalama reel olarak yüzde 7.8 büyüme anlamına geliyor.

Ancak bu büyüme toplumun her kesimine eşit dağılmıyor.

Bugün kişi başına düşen gelir 5008 Dolar olduğu halde; 18 milyon kişinin yoksulluk sınırında yaşadığı, 3 milyona yakın kişinin işsiz olduğu, eğitilmiş her dört gençten birinin iş bulamadığı görülüyor.

Oysa bu tablo, son dört yılda hızlı bir atak yapan büyüme hızına tezat bir görünüm arz ediyor.

Krizden bu yana makro ekonomik alanda sağlanan başarılar toplumun bütününe yansımıyor.

Ekonomi, tarihinin hiç bir döneminde bu hızda ve bu süreklilikte büyümedi, ama sağlanan büyüme işsizliğe çözüm olmadı.

Hane halkları ekonomik durumlarının o denli iyileştiğini hissetmedi.

Çünkü son yıllardaki ekonomik büyümeden giderek daha fazla pay alan kesim kamu sektörü yani devlet oldu.

Bu yolla, devlet eskiye göre çok daha fazla kaynaklara sahip oldu. Bu kaynaklarla borç batağından kurtulmaya çalıştı.

Kısacası, ekonomik istikrar için yapılması gereken yapıldı.

Toplum açısından sevimli olmasa da, ekonomik açıdan başka bir çözüm yoktu.

Geçmişte toplumdaki kaynak almayarak yapılan harcamalar nedeniyle oluşan borçların azaltılması için devlet 2001 yılından sonra toplumdaki çok daha fazla kaynak çekmeye başladı.

2001 yılından önce ödemediklerimizi 2001 yılından bu yana ödemeye başladık.

2001 yılında ekonomideki toplam harcanabilir gelirlerin yüzde 3'ü devlete, yüzde 97'si özel kesime aitti.

2005 yılında ise yapılan tahminlerde, toplam kullanılabilir gelirin yüzde 12'sinin devlete, yüzde 88'inin ise özel kesime ait olduğu hesaplanmaktadır.

Kısacası, 2001 yılından sonra devlet kullanılabilir gelirden çok daha fazla pay almaya başlamıştır.

2001-2005 yılları arasında ekonomide yaratılan iç kaynakların ortalama reel büyümesi yüzde 35 olduğu halde, kamu sektörünün kullanılabilir geliri aynı dönemde reel olarak yüzde 470-480'e yakın büyüme göstermiştir.

Özel kesimin harcanabilir gelirindeki artış ise yüzde 16.7'de kalmıştır.

Türkiye'de GSMH toplamı (yurtiçi kaynaklar) ile hane halkı kullanılabilir geliri arasındaki fark çok büyüktür.

Örneğin, hane halkı kullanılabilir geliri Amerika'da GSMH'nin yüzde 75'i civarındayken, bu oran Türkiye'de yüzde 50 civarındadır.

2000'li yıllarda bu oran daha da kötüleşmektedir. 2002 yılında hane halkı kullanılabilir gelirinin GSMH içindeki payı yüzde 52.3 iken, 2004 yılında yüzde 51'e düşmüştür.

Yani devlet, ekonomide yaratılan toplam kaynaklardan 2001 yılından sonra daha fazla pay almaya başlamıştır. Bunu doğrudan ve dolaylı vergiler ile hane halklarından elde ettiği diğer gelirlerini artırarak yapmaktadır.

Bu yolla devlet daha fazla tasarruf yapabilmekte ve borçluluk durumunu düzeltmektedir.

Ekonomik büyüme yoluyla elde edilen ek kaynakların daha büyük bir bölümü devlete giderken, hane halkları ekonomik büyümeden ortalama rakamların söylediği kadar yararlanamamaktadır.

Özetle ekonomik büyümenin toplumca arzulandığı kadar hissedilmemesinin en önemli nedenlerinden biri, ekonomik büyüme ile birlikte artan gelirlerden devletin daha fazla pay almakta olmasıdır.

Devlet, doğrudan ve dolaylı vergiler yoluyla ekonomide artan gelirleri kendine yönlendiriyor.

Bir anlamda bugün geçmiş dönemlerin diyetini öduyoruz.

Üstelik kısa dönemde bu süreçten kaçış yok.

Geçmişte borçlanmayı kaynak gören devlet harcadıkça harcadı.

Borçlanmalarının önemli bir bölümünü başta kamu bankaları olmak üzere çeşitli mekanizmalarla sakladı.

Ancak 2001 krizi bu süreci tersine çevirdi.

2001-2005 döneminde ekonomide toplam harcanabilir gelir 15.4 katrilyon lira arttı.

Bu artışın 7.6 katrilyon lirası devletin harcanabilir gelirlerindeki artışı, 7.8 katrilyon lirası özel kesimin harcanabilir gelirlerindeki artış oldu.

Kabaca, reel olarak ekonomide artan toplam gelirleri devlet ve özel kesim yarı yarıya paylaşmış oldu.

Aynı dönemde, devlet tasarruflarını 7.3 katrilyon lira artırdı.

Yani, devlet artan harcanabilir gelirlerini tüketime harcamadı, tasarruf etti.

Buna karşılık, özel kesim, artan gelirlerine rağmen, tasarruflarını 1.3 katrilyon liradan fazla azaltıp tüketime yükledi.

Özellikle 2001 yılından bu yana artan harcanabilir gelirin de katkılarıyla, kamu sektörünün tasarrufları çok ciddi bir artış eğilimine girdi.

Bu dönem içinde kamu tüketimi çok fazla değişmezken, artan kamu harcanabilir gelirlerinin önemli bir bölümü de tasarrufa gitmiş görünüyor.

2001-2005 yılları arasında kamu harcanabilir gelirin reel olarak yıllık bazda ortalama yüzde 41 artması da bu hususu gösteriyor.

Özel kesim tasarrufları 2000-2003 döneminde artarken, 2003 yılından sonra azalma eğilimi içine girmiştir.

Buna karşılık, özel kesim yatırımları 2001 yılından sonra çok ciddi bir biçimde artmaya başlamıştır.

Özel kesimin harcanabilir geliri 2001-2005 yılları arasından reel olarak yıllık ortalama 3.9 artarken yatırımları aynı bazda yüzde 30 artmıştır.

Toplam milli gelir artarken, özel kesimin harcanabilir gelirin görece olarak çok daha az artması büyümenin şimdiki durumda halka yansımadağı izlenimini güçlendirmektedir.

Devlet toplam ekonomik büyümenin yarısına el koyarken tasarruf etti ve geçmişten gelen borçlarını ödeme yoluna gitti.

Özel kesim ise, toplam ekonomik büyümenin ancak yarısını elinde tuttuğu halde, tüketim ve yatırımlarını artan gelirlerinin çok üzerinde artırdı.

Sonuçta, bütün bunlar cari işlemler açığı ile finanse edildi.

Devletin 2001 yılından bu yana sergilediği tavır zorunlu ve bir anlamda da krizden çıkmanın ön koşuluydu.

Bu dönemde yurt dışı piyasaların gelişmekte olan ülkelere eli açık davranması da özel sektör tüketim ve yatırım artışı da sağlanamayacaktı.

2001 Krizi'nden sonra Türkiye ekonomisinin zorunlu ekonomik uyumu sürecinin dış piyasaların cömert olduğu bir döneme rastlamış olması aslında özel kesim için de, kamu kesimi için de çok büyük bir şans olmuştur.

Bu açıdan bakıldığında, ekonomik büyümenin o denli hissedilmemesi normaldir.

Daha kötüsü de olabilirdi.

Şimdi, büyüme devam ettiği takdirde, artan gelirlerden özel kesim daha fazla pay almaya başlayacaktır.

Normalleşme başlayacaktır. Aksi halde, ekonomide son dönemde kazanılan verimlilik artışlarından geri dönüş kaçınılmaz gözükmektedir.

Önümüzdeki dönemde cari açığın azaltılması ekonominin en hassas noktasını oluşturuyor.

Cari açığı azaltmak için de, tasarrufların bu alana kanalize edilmesi gerekiyor.

Tasarruf ve tüketim madalyonun iki yüzü gibidir.

Cari açığın azaltılmasına yönelik önlemler tasarrufların artırılması ve yatırımların azaltılmasını içerdiğine göre, cari açıkla mücadele için ekonomideki toplam tüketim ve yatırım harcamalarının da kısılması gerekmektedir.

Bu da; önümüzdeki dönemde istikrar tedbirlerinin devam edeceğine işaret ediyor.

